

40 GODINA ZNANSTVENOG RADA PROFESORA GJURE SZABE

Ovih se dana navršilo četrdeset godina, što je Đuro Szabo počeo javnim radom na znanstvenom polju. Malo imade u Zagrebu ljudi, koji ga ne bi poznali. Povodom ovog jubileja zabilježila je zagrebačka štampa u velikim i opširnim člancima život i rad ovog našeg zaslužnog člana. U tančine i naširoko prikazati dosadanji znanstveni rad profesora Szabe

nije lako. Zato bi trebala opširna monografija, jer to nije čovjek, koji je samo jednu ili dvije rasprave napisao, već znanstvenjak koji je svojim radovima punio mnoge naše naučne časopise.

Godine 1896 imenovan je Szabo profesorom na gimnaziji u Senju. Dvadeset i četiri godine stari mladić dolazi na školu, da vrši najsvetiju dužnost, da odgaja buduću hrvatsku inteligenciju. Međutim u tom se mladiću krilo više od običnog pedagoga, on nije samo profesor i školnik, on je i naučenjak. Na svom mjestu ne miruje, već izgrađuje svoju znanstvenu osobnost i marljivo radi. Sredovječni hrvatski gradovi njegova su domena. U Senju nije ostao, već je doskora premješten u Osijek, pa u Bjelovar, da se konačno 1907 nađe na zagrebačkoj gornjogradskoj gimna-

ziji. Cijelo to vrijeme radi profesor Szabo na usavršavanju svog znanja i tako je svratio pozornost zemaljske vlade na svoj rad. Godine 1910 šalje ga zemaljska vlada, na preporuku naših velikih učenjaka Smičiklase, Klaića i Brunšmida u inozemstvo na dalji studij. Beč, Prag, i naročito Nürnberg dali su profesoru Szabi mogućnost, da se specijalizira u srednjevjekovnoj arheologiji i historiji. Osobito je tu studirao moderni način čuvanja važnih historijskih spomenika. Do tog doba Hrvatska nije imala svog konservatorijskog ureda i mnogo je važnih naših spomenika progutala manija moderniziranja. Szabo je u mnogim takovih slučajevima žestoko nastupao i borio se protiv različitih modernih nagrada. Njegovim nastojanjem osnovan je konservatorijski ured kod zemaljske vlade u Zagrebu pod imenom »Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje historijskih i umjetničkih spomenika u Hrvatskoj i Slavoniji«. Ovo je prvi veliki rezultat njegovog rada. On je taj zavod dignuo na visinu i nastojao spasiti ono, što se još spasiti dalo. Međutim Bolle i njemu slični mnogo su toga, već svojim moderniziranjem i restauriranjem upropastili. Takovih Bollea imamo i danas još na žalost dosta. Za vrijeme svog profesorovanja Szabo je prošao pješice cijelu bansku Hrvatsku, idući od sela do sela i od crkve do crkve. Svuda je tražio spomenike i umjetnine prošlih vremena, koji su dokazom, da hiljadu godina hrvatske kulture i stvaranja nijesu tek šuplja fraza. Baš ta putovanja, koja je naravno na svoj trošak obavljao, bila su najbolja praktična škola za Szabu. To svoje prikupljeno znanje mogao je onda u novom zvanju u konservatorijskom Povjerenstvu vrlo dobro primjeniti. Na tom mjestu imao je konačno i više mogućnosti, da dalje proučava naše sredovjekovno graditeljstvo, a i ostale kulturne pojave po našim gradovima. Prije njega je, kako rekoh mnogo toga propalo, no njegovi članci i rasprave mnogo su toga opisali i sačuvali bar uspomenu na uništene spomenike i tako bar potomstvu nije izgubljen svaki trag o njima. »Vijesnik hrvatskog arheološkog društva« obiluje takovim njegovim radovima.

Najveći broj znanstvenih radnika ostaje strogo kod svoje struke i piše za široku publiku suhoparne i nezanimljive rasprave. Szabo je međutim svojim radovima uspjeo najširu masu pokrenuti i pokazati joj stvaranje naroda u prošlosti. To je svakako njegova najveća zasluga.

Sve do godine 1920 ostao je tajnikom Povjerenstva i ondje marljivo radio. Međutim te godine nastaje novo razdoblje u njegovom radu. On bude imenovan ravnateljem Muzeja za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu. Poslije rata doći u muzej za ravnatelja, u kojem je bila vojna bolnica, nije baš ugodan posao. Sve je bilo strpano u podrume i sanduke i mnogo je trebalo vremena, dok se to opet uredilo i složilo kako to nauka zahtijeva. U to doba ne ostavlja on ni svoj znanstveni rad, već radi u muzeju uz svoj posao i veliko djelo o gotici, koje na žalost nije objelodanjeno.

Na tom je mjestu radio do godine 1926, kad je umirovljen. Međutim tim nije i učenjak Szabo umirovljen. On radi dalje i konačno nakon osnutka Gradskog muzeja postaje, doduše poslije većih peripetija, ravnateljem tog muzeja.

Nas Zagrebčane osobito dira, da je Szabo, i ako rodom Osječanin, upravo našem bijelom Zagrebu posvetio najveći dio svog rada. Nema u Zagrebu zgrade pa bio to baš i kakav stari kaptolski štagalj, o kom on ne bi znao mnogo toga reći. O svemu što je u Zagrebu ikad bilo sagrađeno, makar je kasnije »renovirano« zna on koju kazati. On je živa znanstvena grunтовница Zagreba. Tek je jedno šteta, da još nije svega svog znanja o Zagrebu objelodanio. Treba li kome neki podatak o starom Zagrebu, dovoljno je taj živi zagrebački leksikon zapitati, i on će na sve odgovoriti. Doduše najprije će napraviti ljutito lice i zapitati, zašto ga i opet gnjavite, ali to je tek na oko, jer ipak od njega dobijete sve podatke. Samo mu za Boga nemojte dulje od određenog roka zadržati koju knjigu ili drugo vrelo, što ga je posudio, jer tada postaje oštar i neumoljiv. Netočnost ga jako ljuti.

Ovo nekoliko riječi, nije ni izdaleka sve, što bi o Szabi trebalo napisati. Upravo sada za jubilej je i opet objelodanio dvije rasprave i to o Senju i Hrvatskom Zagorju. Svakako se nadamo, da će još više toga metnuti na papir i dati hrvatskoj kulturi.

A kao naš član, profesor Szabo je ljubimac sviju nas. On rodom Osječanin **dokazao** je što znači »napiti se vode iz vrela Manduševca«, kako čovjek i **ako nije rođen Zagrebčanin, valja da se priljubi gradu, koji je postao njegovom domajom.** Profesor Szabo živi dušom i tijelom za svoj Zagreb! I zato treba vidjeti ono oduševljenje, kada se simpatično lice našega Đuke pojavi na pragu naše dvorane... A on kao i uvijek vedar i pun humora na vesele gromke poklike odgovara: »Koga vraća hoćete, em sam još uvek tu. Dajte mi mira!«

Da, neka dobri Bog udijeli ovom dobrom čovjeku, toj marnoj pčelici, puno i čelično zdravlje, jer Hrvatski narod, pogotovo danas u razdoblju uređivanja naših prilika, treba ovakove sinove. Neka živi naš dragi profesor Đuka Szabo!